

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

РОЗДІЛ І. СВІТОГЛЯДНІ ВИТОКИ ПРАВ ЛЮДИНИ

Т е м а 1. Предмет та особливості філософії прав людини

П л а н

1. Предмет філософії прав людини. Специфіка філософського осмислення прав людини.
2. Ключові проблеми і завдання філософії прав людини.
3. Права людини як вид прав.
4. Ознаки та структура прав людини.
5. Значення філософії прав людини для формування світогляду юристів.

Рекомендована література:

Антонов М. В., Максимов С. И. Права человека, демократия, верховенство права и современные социальные вызовы в сложных обществах. *Правоведение*. 2013. № 6 (311). С. 8-16. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/prava-cheloveka-demokratiya-verhovenstvo-prava-i-sovremennye-sotsialnye-vyzovy-v-slozhnyh-obschestvah/viewer>

Дворкін Р. Серйозний погляд на права / пер. з англ. А. Фролкін. Київ: Основи, 2000. 519 с.

Лезьєр В. Колізії права і морали в західній правовій традиції. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Юриспруденция*. 2018. № 4. С. 25-36. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kollizii-prava-i-morali-v-zapadnoy-pravovoy-traditsii/viewer>

Моїсеєв С. Сучасна теорія прав людини: ліберальні та комунітаристські підходи. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 118–134.

Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломанна; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. – 2-ге вид. Київ: Ніка-Центр, 2012. 320 с.

Чернавин Ю. А. Философская концепция прав человека. *Философия права*. 2016. № 3 (76). С. 53-59. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskaya-kontseptsiya-prav-cheloveka>.

Т е м а 2. Обґрунтування ідеї прав людини

П л а н

1. Основні типи обґрунтування прав людини: релігійне, природне, раціональне, моральне.
2. Неактуальність класичного каталогу прав людини. Ґрунтовні підстави для його перегляду.
3. Гуманістична критика прав людини.
4. Безмежність прав людини щодо інших видів. Специзм.

Рекомендована література:

Бенуа А. По ту сторону прав человека. В защиту свобод. М.: Издательство ИОИ. 2015. 144 с. URL: https://soznanie.club/?page=book&topic_id=4965135.

Булыгин Е. К проблеме обоснования прав человека. *Проблемы философии права*. 2006-2007. Том IV–V. С. 149–152.

Жижек С. Против прав человека / пер. с англ. Дмитрия Колесника под ред. Андрея Репы. URL: <https://fmbooks.files.wordpress.com>.

Пейн Т. Права людини. Львів: Літопис, 2000. 287 с.

Сатохіна Н. І. Обґрунтування прав людини: реконструкція проблеми. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Х.: Право, 2016. № 1. С. 119–127.

Сэндел М. Справедливость. Как поступать правильно? / пер. с англ. Александра Калинина. М.: Издательство «Манн, Иванов и Фербер», 2013. 352 с. URL: http://www.universalinternetlibrary.ru/book/68120/chitat_knigu.shtml.

Харт Г. Существуют ли естественные права. URL: <http://kant.narod.ru/hart.htm>.

Тема 3. Генеза ідеї прав людини

П л а н

1. Зародження ідеї про права людини у стародавній філософії.
2. Антична та середньовічна філософська думка про права людини.
3. Права людини в контексті філософського світогляду Нового часу.
4. Філософські інтерпретації прав людини у XX сторіччі.
5. Права людини у вітчизняній філософсько-правовій традиції.

Рекомендована література:

Антонович М. М. Еволюція поняття прав людини та проблема їх класифікації. *Наукові записки. Політичні науки*. 2005. Т. 45. С. 9-17.

Бородін І. Л. Генеза прав та свобод людини та громадянина. *Юридичний вісник*. 2010. № 3 (16). С. 12-16.

Веклич В. Історичні передумови сучасної концепції прав людини і громадянина. *Віче*. 2010. № 18. URL: <http://www.viche.info/journal/2195/>

Ковінько Д. В. Історія ідей та основні етапи розвитку прав людини. *Адмін. право і процес*. 2012. № 2. URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-2-2012/item/55-istoriya-idey-ta-osnovni-etapy-rozvytku-prav-lyudyny-kovinko-d-v>.

Лазур Я. Розвиток прав і свобод громадян у період античності. *Публічне право*. 2011. № 3. С. 245-252.

Мацькевич М. М. Генеза прав людини: правовий та філософський аспекти. *Науковий вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. 2014. № 4. С. 54-66.

Мороз С. П. Ідея прав людини в політико-правовій думці України (IX–XVIII ст.). *Проблеми законності*. 1998. Вип. 34. С. 19-25.

Тімашов В. О. Формування й закріплення інституцій прав і свобод людини в Україні (VI–XVII століття). *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 4 (69). С. 170-175.

Турута О. В., Дубина Н. А. Становлення і розвиток ідеї прав і свобод людини в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4. С. 21-27.

Чечило М. В. Історичний генезис прав людини. *Держава і право : зб. наук. пр. Серія «Юридичні і політичні науки»*. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. Вип. 43. С. 106-110.

Т е м а 4. Антропологічне підґрунтя прав людини

П л а н

1. Права людини у проблемному полі правової антропології.
2. Образ і статус людини в сучасній антропологічній парадигмі.
3. Сучасний суб'єкт прав: свобода тіла, розуму, тілесності.
4. Віртуальна присутність та право на задоволення як суттєві атрибути буття постлюдини.

Рекомендована література:

- Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження. Львів: Край. 2009. 292 с.
- Жижек С. Матрица, или Две стороны извращения. URL: <https://bookcheba.com/sotsialnaya-filosofiya-knigi/matritsa-ili-dve-storonyi-izvrascheniya-slavoу-63696.html>.
- Ковлер А. И. Антропология права: ученик для вузов. URL: <https://lib.sale/antropologiya-yuridicheskaya/antropologiya-prava-uchebnik-dlya-vuzov.html>.
- Корнев С. Имидж в эпоху спектакля. URL: <http://www.inache.net/signs/30>.
- Мелякова Ю. В. Проблема дефицита реальности: субъект права как человек присутствующий. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2019. № 1(40). С. 122–136.
- Усанова Л. А. Віртуальність як риса сучасності. *Філософські обрії*. 2011. №25. С. 116–126.

Т е м а 5. Ціннісні основи прав людини

П л а н

1. Права людини як загальнолюдська цінність. Сутність, склад, ієрархія цінностей феномену прав людини.
2. Свобода – умова виникнення, здійснення та легітимації прав людини. Особливості здійснення і забезпечення свободи в сучасному суспільстві.
3. Свобода і відповідальність людини в сучасній дигітальній культурі. Межі свободи.
4. Свобода слова та право на самовираження: особливості здійснення й забезпечення.
5. Рівність як презумпція та види нерівності.
6. Форми дискримінації у сучасному світі. Позитивна дискримінація.
7. Справедливість як цінність. Справедливість в умовах плюралізму і толерантності.
8. Соціальні та культурно-історичні чинники несправедливості та перспективи її подолання.

Рекомендована література:

- Берлін І. Два концепти свободи. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім "Простір", "Смолоסקип", 2009. С. 546–583.

Данильян О. Г. Свобода як сутнісна характеристика права: спроба філософського осмислення. *Проблеми законності*. 2010. Вип. 110. С. 180 – 189.

Джон Роулз. Теорія справедливості (фрагменти з книги). URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/26.pdf>

Жданенко С. Б. Моральні цінності суб'єкта діяльності в інформаційному суспільстві: трансформація й віртуалізація. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Філософія. 2018. № 3 (38). С. 96-110.

Жданенко С. Б., Мелякова Ю. В. Сутнісні характеристики права на інформацію. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія. 2019. № 3 (42). С. 142-155

Жданенко С. Б. Ціннісні основи самоідентифікації особистості. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 3 (26). С. 265-267.

Калиновський Ю. Ю. Особливості реалізації соціальної справедливості у правовому суспільстві. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2013. Випуск 74 (№ 7). С. 172-175.

Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Відповідальність як ціннісна константа буття правового суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2014. № 2 (21). С. 21-33.

Калиновський Ю. Ю. Діалектика свободи та відповідальності у правовому суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 1 (24). С. 114-122.

Калиновський Ю. Ю. Системоутворююча роль правових цінностей та норм у вітчизняному державотворенні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2017. № 1 (32). С. 16-26.

Макінтайр А. Справедливість як чеснота: зміна концепцій. *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім "Простір", "Смолоскип", 2009. С. 884-893 .

Мілль Д. С. Індивідуальна свобода і межі суверенності індивіда *Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза: антологія*. Київ: Вид. дім "Простір", "Смолоскип", 2009. С. 436-453.

Рікер П. Право і справедливість. Київ: Дух і літера, 2002. 216 с.

Сэндел М. Справедливість. Как поступать правильно? / пер. с англ. Александра Калинина. М.: Издательство «Манн, Иванов и Фербер», 2013. 352 с. URL: http://www.universalinternetlibrary.ru/book/68120/chitat_knigu.shtml.

Максимов С. І. Толерантність: правові проблеми. *Філософія права і загальна теорія права*. 2016. № 1-2. С. 15–120.

Р о з д і л ІІ. СУЧАСНИЙ ДИСКУРС ПРАВ ЛЮДИНИ

Т е м а 6. Філософія прав людини у ХХІ сторіччі

П л а н

1. Трансформація уявлень про права людини у ХХІ сторіччі. Четверте покоління прав людини.

2. Особливості реалізації прав людини у інформаційному суспільстві. Права людини у Інтернет-просторі.
3. Екологічна загроза і право на безпечне довкілля.
4. Сучасні дискусії про права дитини.

Рекомендована література:

Алексі Р. Теорія дискурсу і права людини. *Філософія права і загальна теорія права*; пер. з англ. С. І. Максимова, О. О. Уварової. 2013. № 1. С. 73-98.

Гудима Д. А. Права людини: антрополого-методологічні засади дослідження. Л.: Край, 2009. 292 с.

Гулевська Г. Ю., Сергеева С. М. Біоетика та права людини: міжнародно-правовий аспект. *Форум права*. 2011. № 3. С. 196-200.

Завальнюк В.В. Соматичні права людини з позицій юридичної антропології *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2011. Т. 10. С. 20-27.

Кірсте С. Транспозитивні основи позитивних прав людини. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 178-195.

Малишев Б. В. Природні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 2. С. 23-29.

Моїсеєв С. Сучасна теорія прав людини: ліберальні та комунітаристські підходи. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 118-134.

Поттер В. Р. Биоэтика: мост в будущее; под ред. С. В. Вековшиной, В. Л. Кулиниченко. Київ, 2002. URL: http://biospace.nw.ru/evoeco/lit/ptt_prdsl.htm.

Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «Політика визнання». Київ: Альтерпрес, 2004. 172 с.

Тугендгат Е. Спор про права людини. *Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломана*; пер. з нім. Київ: Ніка-Центр, 2008. С. 48-58.

Т е м а 7. Насильство і права людини

П л а н

1. Онтологія насильства: поняття, природа, соціальні та психологічні чинники насильства.

2. Типологія насильства за сферою прояву (сексуальне, сімейне, побутове, публічне) та за методами здійснення (фізичне, психологічне, економічне, інформаційне).

3. Побутове насильство та його види. Культурно-історичні особливості побутового насильства.

4. Насильство в публічній сфері. Проблема співвідношення індивідуальних і колективних прав. Мовне насильство.

5. Міжнародне насильство: тероризм та тортури в сучасному світі. Проблема суб'єкта міжнародного насильства.

6. Правові та позаправові шляхи подолання насильства.

Рекомендована література:

Гусейнов А. А. Возможно ли моральное обоснование насилия? URL: https://guseinov.ru/publ/Mor_obosn_nasiliya.html

Гусейнов А. А. Понятия насилия и ненасилия. URL:

https://guseinov.ru/publ/Ponyatie_nasiliya_nenasiliya.html

Данильян О. Г., Дзедань А. П. Проблема насилия как способа разрешения социальных противоречий. *Современный научный вестник*. 2013. Том 11. № 2. С. 85-88.

Дзедань О. П. Насильство як модифікація антитолерантності. *Політологічний вісник. Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 54. С. 121-132.

Дзедань О. П., Пилипчук В. Г. Проблема агресії і насильства: світоглядно-інформаційний вимір. *Освіта регіону*. 2012. № 2. С. 171-177.

Матвеев П. Б. Насилие как зло и грех. URL: <http://matvei5.narod.ru/Ethics/ViolenceEvil.pdf> (дата звернення 16.01.2020)

Рикер П. Торжество языка над насилем. Герменевтический подход к философии права. URL: <https://studfile.net/preview/5535995/page:58/>

Сучасне рабство через соцмережі. Як продають і купують хатніх робітниць у Кувейті. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-50273000>

Шахова Р. М. Проблема насилия как социокультурный феномен. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-nasiliya-kak-sotsiokulturnyy-fenomen>

Т е м а 8. Незахідні концепції прав людини

П л а н

1. Джерела, обґрунтування і особливості теорії прав людини у країнах традиційної та релігійної правової сім'ї.
2. Традиційні й ментальні підстави теорії прав людини у системах традиційної правової сім'ї (Китай, Японія).
3. Законодавство, кримінальна політика й правосуддя Китаю і Японії: аспект суб'єктивних прав людини.
4. Місце прав людини у системах релігійної правової сім'ї (країни ісламського сходу).
5. Азійські регіональні декларації прав людини у контексті міжнародних стандартів прав людини.
6. Дискримінація та публічне насильство в ісламському соціумі. Права жінок.
7. Ісламський фундаменталізм і європейська ліберальна «толерантність»: співвідношення ціннісних систем.
8. Критика мультикультуралізму й універсалізму теорії прав людини з позиції етнетики.

Рекомендована література:

Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / пер. с фр. В. А. Туманова. М.: Международные отношения. 1996. URL: <http://www.kursach.com/biblio/0010006/000.htm>.

Исмаилов Б. И. Конституционно-правовой статус личности в странах арабского Востока. URL: <http://allpravo.ru/library/doc117p0/instrum5770/item5771.html>.

Карелова Л. Б., Чугров С. В. Глобализация: японские интерпретации социокультурных процессов. *Вопросы философии*. 13.08.2009. URL: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=52.

Катруца Н. Б. Влияние идей конфуцианства на систему воспитания в Японии. *Научные записки ННЖИИ. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя. Психол.-педагог. науки*. 2008. № 5. С. 161–164.

Львова О. Л. Правові документи про права людини в ісламі: характерні риси. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2008. №4. С. 12–19.

Насер Аль Али. Защита прав и свобод человека в арабских странах. Монография. 2016. URL: <http://books.google.com.ua/books>.

Поленина С. В. Права женщин в системе прав человека: международный и национальный аспект. М.: Институт государства и права РАН. 2000. URL: <http://www.owl.ru/win/books/polenina/index.htm>.

Рождественская Е. Феномен тахарруш как коллективное сексуальное насилие. *Логос*. Том 28. №4. 2018. С. 157–182. URL: [http://logosjournal.ru/arch/102/Logos-4-2018_Press-\(1\)-\(1\)-163-196.pdf](http://logosjournal.ru/arch/102/Logos-4-2018_Press-(1)-(1)-163-196.pdf).

Рябинин А. Л. Культурные аспекты и правоприменительная практика в области прав человека на Дальнем Востоке и в Юго-Восточной Азии. Права человека в современном мире. WP18. НИУ ВШЕ. 2011. №03. URL: <http://publications.hse.ru/preprints/74069697>.

Смирнова У. В. Противостояние двух сознаний на примере религиозной карикатуры журнала Шарли Эбдо. URL: <http://openrepository.ru/search.htm>.

Сучасне рабство через соцмережі. Як продають і купують хатніх робітниць у Кувейті. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-50273000>.

Тема 9. Права людини у глобалізаційному вимірі

План

1. Права людини у глобальному просторі: стандарти та особливості забезпечення.
2. Право людини на мирне існування у сучасному світі.
3. Права людини у політико-правових системах сучасності.
4. Право людини на демократію.
5. Права людини у сучасній Україні: стан та перспективи розвитку.

Рекомендована література:

Алексі Р. Інституціоналізація прав людини в демократичній конституційній державі. Філософія прав людини / за ред. Ш. Госепата та Г. Ломана ; пер. з нім. Київ : Ніка-Центр, 2008. С. 172-189.

Джек Доннеллі. Культурний релятивізм та універсальні права людини. Права людини: концепції, підходи, реалізація : Пер. з англ. / Під ред. Б. Зізік. Київ: Вид-во "Ай Бі", 2003. С.129-144.

Калиновський Ю. Ю., Кальницький Е. А. Взаємообумовленість розвитку правового суспільства та інституту прав людини в умовах трансформацій українського соціуму. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина*. Зб. наук статей та тез наук. повід. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., Полтава, 23 листопада 2012 р. : у 2 ч. Ч 1 / Редкол. : А. П. Гетьман, О. П. Бушан, О. Р. Дашковська та ін. Харків : «Точка», 2012. С. 34-41.

Робертсон Джефрі. Злочини проти людства: боротьба за правосуддя в усьому світі / Пер. з англ. Г. Є. Краснокутського; Наук. ред. М. О. Баймуратов. О.: Бахва, 2006. 628 с.

Романюк Є. О. Природні права людини як відправна ланка визначення сутності правової ідеології. *Правова держава*. 2015. Вип. 26. С. 126-133.

Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір. Харків : Право, 2011. 552 с.

Щирба М. Ю. Ознаки трансформації прав людини в умовах глобалізації суспільства. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки.* 2016. № 837. С. 378-382.

Яковюк І. Державний суверенітет і права людини: питання співвідношення і пріоритету. *Вісник Академії правових наук України.* 2010 р. №2(61). X. : Право, 2010. С. 18-31.

Т е м а 10. Футурологія прав людини

П л а н

1. Права людини в синергії викликів ХХІ століття.
2. Біобезпека в контексті біоетики.
3. Соматичні права та перспективи їх розвитку. Гендер в системі прав людини.
4. Клонування, комодифікація органів та тканин в контексті соматичних прав людини.
5. Етичні та юридичні аспекти тілесної трансформації людини.
6. Кінематографічний образ прав людини.
7. Трансгуманізм – світогляд ХХІ століття чи цивілізаційна загроза людству?
8. Науково-технічний прогрес і перспектива розширення кола суб'єктів прав.

Рекомендована література:

Бигун В. С. Человек в праве: кинематографический образ прав человека (философско-правовой очерк и фильмография). Учебное пособие для чтения и просмотра фильмов; материал для дискурса. Страсбург, Киев, 2011. 40 с. https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Bihun-2011-RU-HR_Films.pdf.

Білоконь С. В. Основи біоетики та біобезпеки: навч. посібник. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова, 2017. 155 с.

Войнилов Ю. Л., Полякова В. В. Мое тело - моя крепость: общественное мнение о биомедицинских технологиях. *Социология власти.* 2016. Т. 28. № 1. С. 185-205. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/moe-telo-moya-krepost-obschestvennoe-mnenie-o-biomeditsinskih-tehnologiyah>.

Радзівський В. О. Інфракультура модифікації тіл: резонансний контекст. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія.* 2015. Вип. 9. С. 141-148.

Талапина Э. Эволюция прав человека в цифровую эпоху. *Труды Института государства и права РАН.* 2019. Т. 4. № 3. С. 122-146. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-prav-cheloveka-v-tsifrovuyu-epohu>.

Тюрина Н.Ш. Образ «особого человека» в мировом кинематографе. *Вестник ПГППУ.* 2017. Серия № 1. Психологические и педагогические науки. С. 115-119. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obraz-osobogo-cheloveka-v-mirovom-kinematografe/viewer>.

Філософія прав людини / за ред. Ш. Гусепата та Г. Ломанна; пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої. – 2-ге вид. Київ: Ніка-Центр, 2012. 320 с.

Хабермас Ю. Будущее человеческой природы. На пути к либеральной евгенике. Москва: Весь Мир, 2002. 144 с. URL: <https://e-libra.ru/read/353620-budushee-chelovecheskoj-prirody.html>.

Хабермас Ю. Концепт человеческого достоинства и реалистическая утопия прав человека. *Вопросы философии.* 2012. № 2. С. 66–80. URL: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=474&Itemid=52.

Хейлз Кетрін Н. Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці / пер. з англ. Є. Марічева. Київ: Ніка-Центр, 2013. 430 с.

Четверикова Н. А. Вызовы трансформативной антропологии. *Гуманитарный вектор*. 2018. Т. 13. № 2. С. 82-87. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vyzovy-transformativnoy-antropologii>.

Шевченко Н. В. Гендерні студії в Україні. *Наукові праці*. 2002. Вип. 10. Політичні науки. С. 55-63. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2002/23-10-10.pdf>.